

ØKONOMISKE OVERSIGTER

III. SVERIGE

August 1915—December 1915

Ved

Cand. polit. J. C. Jacobsen.

Indhold.

Statens og Kommunernes Finanser	S. 324
Børsforhold og Pengevæsen	S. 327
Prisregulering og Priser	S. 332
Landbruget	S. 337
Haandværk og Industri (Arbejdsmarkedet)	S. 339
Handel og Skibsfart (Søforsikring)	S. 342

Statens og Kommunernes Finanser.

Det Forslag til Finanslov for 1916, som blev forelagt Rigsdagen, kunde i Modsætning til det foregaaende Aars Finanslov opgøres med Hensyntagen til de overordentlige Forhold, uden at man dog nærmere kunde beregne de finansielle Virkninger heraf. Budgettet balancerede med 400,7 Mill., heraf paa Indkomstsiden 53,7 Mill. Kr. fra optagne Laan. Paa Udgiftssiden figurerede følgende Udgiftsposter: 37,2 Mill. til Kapitalforøgelse i Statsvirksomheder, 2,2 Mill. til Statens Laanefond, 4,8 Mill. til Afbetaling paa Statsgælden og 20,2 Mill. Kr. til Statens Omkostninger ved Tobaksmonopolet (ialt altsaa Formue tilgang 64,4 Mill. Kr.).

Hvad Indtægterne angaar har Regeringen, bortset fra de optagne Laan, kun søgt at skaffe sig ekstraordinære Indtægter ved at paalægge en Krigskonjunkturskat. Af de Udtalelser, som Finansministeren fremkom med ved Lovforslagets Fremsættelse i Rigsdagen, kan følgende Ud-

drag af mere almen Interesse meddeles: Efter Finansministerens Mening burde man ikke gaa til en almindelig Skatteforhøjelse for at skaffe Staten forøgede Indtægter, fordi en saadan yderligere Belastning af Formuen og de normale Indkomster kunde skabe Vanskeligheder for Landets Økonomi og medføre Farer for Næringslivets Udvikling. — Tilsvarende Betæneligheder mente Ministeren ikke at man burde nære overfor den Merindkomst, som kan tilskrives Krigskonjunkturerne, og denne burde derfor alene blive Genstand for den ekstraordinære Beskatning¹⁾. — De Indkomstgrupper, som det saaledes blev Tale om, kom til at bestaa af Indtægter af Forretningsvirksomhed, Gevinster af tilfældig Natur og al anden skattepligtig Indtægt, som ikke kan henføres til nogen af de fra Beskatningen undtagne Indkomstgrupper, hvad enten den indkomstgivende Virksomhed drives som Foretagers selvstændige Virksomhed eller af et Selskab. Den ¹¹/₆ 1915 udkom Forordningen om Krigskonjunkturskat, hvis Detailler tidligere har været meddelt her i Tidsskriftet.

En Oversigt over Statsværkets Indtægter viser, at Indtægten for hele Aaret udgjorde 150,42 Mill. mod 149,07 Mill. Kr. i 1914. Den beregnede Indtægt udgjorde imidlertid for 1915 159,35 Mill.: de virkelig indgaaede Indtægtsbeløb er herefter formindsket med ca. 9 Mill. Kr. Fordelt paa Maaneder stiller det sig saaledes:

	1914	1915	Forøgelse (+) Formindsk. (÷)
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
August	8,59	12,67	+ 4,08
September.....	10,31	11,64	+ 1,33
Oktober	13,65	14,24	+ 0,59
November.....	11,89	16,81	+ 4,92
December.....	14,97	12,19	÷ 2,78
Jan.—Dec.	149,07	150,42	+ 1,35

Tolden har, trods Kornholdens Ophævelse, givet 56,16 Mill. mod 59,94 Mill. Kr. i 1914, Stempelafgiften har været omtrent uforandret, Afgifterne af Sukker og Brændevin er

¹⁾ Jfr. nærmere Karl Hildebrand: De svenska Statsmakterna och Krigstidens Folkhushållning.

gaaet noget i Vejret. Indtægten af Statens Jernbaner er steget fra 20,⁹⁰ til 22,⁵⁰ Mill. Kr.

Bruttoindtægten af Statens Jernbaner har været stærkt stigende, saaledes som det vil fremgaa af nedenstaaende Tabel:

	1914 Mill. Kr.	1915 Mill. Kr.	Procentvis Forøgelse
Juli.....	8,77	10,05	+ 14,58
August.....	8,03	10,77	+ 34,05
September.....	7,65	10,87	+ 42,08
Oktober.....	7,67	11,05	+ 44,12
November.....	6,86	10,55	+ 53,86
December.....	7,96	10,48	+ 31,73
Jan.—Dec.	92,68	117,72	+ 27,02

Godstrafikens Størrelse andrager for det samme Tidsrum i 1 000 Tons:

	1914	1915
Juli.....	1 450	1 503
August.....	1 049	1 541
September	1 044	1 522
Oktober.....	1 247	1 678
November.....	1 124	1 536
December.....	895	1 237
Jan.—Dec.	14 294	16 647

Udgifterne har imidlertid ogsaa været stærkt stigende og Indtægten og Udgiften pr. 100 Vognkilometer er derfor forøget lige meget eller 0,71 Øre. Det er særligt Kulpriserne Stigning, der har medført en saa stor Opgang i Udgifterne. Merudgiften hertil kan anslaaes til ca. 11 Mill. Kr. — Hvad Trafiken angaar, har det fortrinsvis været Godstrafikens Omfang, som har taget til. Væksten i den transporterede Godsmængde har stillet meget store Krav til Statsbanernes Styrelse, og Vognmangelen har bevirket en Række organisatoriske og tekniske Forholdsregler, som har medført en Stigning i Anvendelsen af Vognmateriellet af 30 à 40 % udover det normale. Persontrafiken har ikke været Genstand for en tilsvarende Stigning, Trafiken med Udlandet er saaledes væsentlig lavere end normalt, den har ogsaa delvis skiftet Karakter, idet en meget stor Del udgøres af russisk Gennemgangstrafik. I Sept. 1915 fandt der en provisorisk Forhøjelse af Taksterne Sted.

Af de andre udbyttegivende Statsvirksomheder har Telegrafvæsenet og Statens Domæner efter en foreløbig Opgørelse givet betydeligt mere i 1915 end beregnet. For de sidstes Vedkommende er det de høje Trælastpriser, der har bragt Udbyttet af Statsskovene i Vejret. Statens Vandfald har ogsaa givet mere end beregnet, derimod har Overskudet af Postvæsenet omtrent været uforandret, idet den forøgede Trafik har medført store Udgifter.

I Slutningen af August 1915 sendte Finansministeren en Rundskrivelse til de forskellige Len med Krav om, at de maatte henlede Kommunernes Opmærksomhed paa, at den kommunale Laaneverksamhed maatte begrænses til det uomgængelig nødvendige. Der er allerede under Krigen forekommet flere Emissioner af Kommuneobligationer; i H. t. en Opgørelse af Røgsgældskontoret og den svenske Bankforening havde Kommuner og Landsting optaget Laan fra Aug. 1914—Dec. 1915 til et Beløb af 35,5 Mill., i 1913 udgjorde det emitterede Beløb 26,4 Mill. Kr.

Med Hensyn til Sveriges økonomiske Krigsberedskab kan anføres, at Finansministeren den 12/6 1915 fik Bemyndigelse til at tilkalde højst fem sagkyndige Personer at træde sammen for at drøfte Spørgsmaalet om Rigets økonomiske Krigsberedskab. Finansministeren tilkaldte samme Dag for dette Formaals Skyld tre Sagkyndige. Ved en Anordning af 17/12 15 blev denne Foranstaltning ophevet, og der blev nedsat en Kommission, som i Samraad med Statens Krigsmaterielkommission, Krigsforsikringskommission, Levnedsmiddelkommission, Industrikommission og Handelskommission skulde udrede Spørgsmaalet om Landets økonomiske Krigsberedskab og foreslaa Foranstaltninger i den Retning, for saa vidt de ikke faldt indenfor Grænsen for de nævnte Kommissioners Omraader.

Børsforhold og Pengevæsen.

Omsætningen paa Fondsbørsen i de enkelte Maaneder har svinget noget, som Helhed har der dog kunnet spores en stigende Tendens. Omsætningen udgjorde i Mill. Kr.:

	1915
August	4,2
September	3,7
Oktober	7,7
November	15,0
December	5,6

For hele 1915 kommer Omsætningen op paa 50,9 Mill. mod 51,6 Mill. i 1914 og 180,0 Mill. Kr. i 1913. For 1914 og 15 har Omsætningen herefter omtrent været lige stor; men medens Omsætningen i 1914 faldt paa Aarets første Maaneder, falder Størsteparten af 1915's Omsætning paa Aarets sidste. Spekulationslysten, som saaledes viser sig i stadig Vækst, og som har fortsat sig ind i det ny Aar, har naturligt vakt en Del Betænkeligheder. Affärsvärlden skriver herom: „Foretagsomheden og Spekulationslysten synes saaledes i Tiltagen. Troen paa, at vi skulle komme til at opleve Verdenskrigen, uden at blive inddraget i den, ligger paa Bunden af denne Stemning. Krigsgevinsterne og Mobiliseringen af Kapital har i væsentlig Grad forøget Tilgangen af disponible Midler og dermed skaffet den Baggrund af optimistisk Forventning og rigelige Penge, som udgør Forudsætningen for enhver stor Spekulationsperiode“. Heroverfor mener Bladet at burde mane til Forsigtighed, for at denne optimistiske Stemning ikke skal præge Aktiemarkedet i altfor yderliggaaende Retning.

Indekstallene for Kurserne ved hver enkelt Maanedes Udgang, sammenlignet med de tilsvarende Maaneder for 1914, vil ses af nedenstaaende Oversigt:

	Bankpapirer		Industripapirer		Samtlige Papirer	
	1914	1915	1914	1915	1914	1915
Ultimo Aug. ...	—	209,66	—	227,09	—	221,06
— Sept. ...	—	210,50	—	229,06	—	223,22
— Okt.	207,87	215,87	215,08	240,87	212,00	232,21
— Nov. ...	202,99	219,15	203,02	244,82	203,01	235,02
— Dec.	198,09	219,28	196,89	243,03	197,30	234,80

De sidste Maaneder af 1915 viser herefter en Forskydning af Kursniveauet i opadgaaende Retning, for De-

cember har der dog været en lille Reaktion. Differencerne mellem Indekstallene for 1914 og 15 er temmelig betydelige, særligt for Industripapirer.

Omtrent samtidig med Fondsbørsens Genaabning blev der af en Del Banker dannet et Aktieselskab Lånekassen av 1914 med den Opgave under Krisen at lette Belaaningen af Værdipapirer. Kassens Udlaansvirksomhed har dog aldrig været synderlig stor, højst en 3 à 4 Mill. Kr. I Nov. 1915 udgjorde Kassens Udlaan 0,8 Mill., men steg saa pludselig i Dec. til 2,8 Mill. Kr.

De udenlandske Vekselkurser har i Aarets sidste Maaneder været nedadgaaende for omtrent alle Møntsorter, selv danske og norske Sedler noteredes efterhaanden under pari. Til Belysning af Valutakursernes Afvigelse fra Pariværdien kan anføres følgende Tabel, der angiver Rigsbankens Sælgerkurser à vista den ³¹/₁₂ 15, de forskellige Valutaers Pariværdi samt Agioen henholdsvis Disagioen i Procent af Pariværdien:

Møntsort	À vista Kurs ³¹ / ₁₂ 15	Pariværdi	Agio (+) Disagio (÷)
Gylden.....	157,50	150 —	+ 5 —
Norske Kroner ..	99,25	100 —	÷ 0,75
Danske — ..	99,25	100 —	÷ 0,75
Dollars	3,60	3,72	÷ 3,49
Sterling	17,05	18,16	÷ 6,11
Francs	61,75	72 —	÷ 14,24
Reichsmark	68,35	88,69	÷ 23,22
Finske Mark	50 —	72 —	÷ 30,56
Østerr. Kroner ..	47 —	75,60	÷ 37,82
Rubler	110 —	192 —	÷ 42,71

En Oversigt over Rigsbankens ugentlige Rapporter viser en stadig Vækst i Bankens Totalomsætning, jfr. Tabellen.

Bankens Metalbeholdning udgjorde i Gennemsnit for Aaret 1915 113,2 Mill. mod 104,2 Mill. Kr. i 1914. Dens Sammensætning fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

Mill. Kr.	31. Dec. 1914	31. Dec. 1915
Skandinavisk Guldmonet	55,22	55,44
Andet Guld	53,22	69,18
Ialt...	108,54	124,57

Nationalekonomisk Tidsskrift. LIV. 22

1915	28. Aug.	25. Sept.	30. Okt.	27. Nov.	31. Dec.
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Guldbeholdning	113,39	113,49	113,38	113,39	124,57
Seddeludstedelsesret . . .	351,77	351,80	351,75	351,59	374,14
Cirkulerende Sedler . . .	267,80	281,73	308,72	287,48	327,89
Altsaa ubenyttet Seddel- udstedelsesret	83,97	70,08	43,08	64,11	46,25
Supplerende Seddeldæk- ning:					
Inden- og udenlandske Statspapirer	49,31	47,27	54,10	52,54	52,18
Indenl. Obligationer . . .	4,48	4,48	4,48	4,48	5,32
Guld i Udlandet eller under Vejs derfra . . .	—	—	—	—	—
Veksler betalbare i Riget	80,48	78,51	80,03	70,41	113,62
do. udenfor Riget	67,49	68,64	79,24	90,18	91,14
Fordringer hos Banker eller Bankierer i Udl.	33,37	34,20	39,38	46,29	41,12
Laan mod Statspapirer og Obligationer	18,32	6,39	7,32	5,70	20,57
Ialt . . .	253,25	239,49	264,55	269,80	323,95
Indest. paa Girokonto . .	88,19	64,35	75,03	95,35	126,58

Den cirkulerende Seddelmængde var ved Aarets Slutning 328 Mill. eller 24 Mill. Kr. mere end ved samme Tid i 1914. Samtidig med at Mængden af udeløbende Sedler er forøget, er Seddelreserven formindsket.

Med Hensyn til Bankens Clearering er Omsætningen forøget i betydelig Grad. Efter nogen Nedgang i Maanederne August og September steg Omsætningen næsten uafbrudt og androg i December 1915 1108 Mill. mod 713 Mill. i Dec. 1914. For hele Aaret 1915 andrager Omsætningen over 10 Milliarder mod 6,4 Milliarder i 1914 og 5,9 Milliarder i 1913 eller næsten en Fordobling i Løbet af to Aar.

Banksammendraget viser som sædvanlig interessante Forskydninger i Tallene, hvilket ogsaa vil fremgaa af omstaaende Oversigt:

	31/8 1915	30/9 1915	31/10 1915	30/11 1915	31/12 1915
Aktiver:	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Udestaaende Laan	1 340,1	1 328,1	1 337,9	1 345,9	1 368,2
Kreditiv og løb.de Regning	525,8	519,2	508,5	515,2	518,8
Veksler paa Indlandet ...	738,5	743,9	736,6	748,0	772,0
Summa...	2 604,2	2 591,2	2 583,0	2 609,0	2 658,6
Passiver:					
I Sparekasseregning	424,0	421,5	424,1	426,5	425,2
Afskrivninger m. m.	271,0	282,2	295,4	310,2	289,5
Løbende Regning	82,2	77,9	75,7	77,1	78,2
Depositum	1 192,4	1 197,8	1 205,7	1 207,2	1 205,4
Summa...	1 970,6	1 979,4	2 000,9	2 021,0	1 998,6
Difference	633,6	611,8	582,1	588,0	660,0
Den udenlandske Be- talingsbalance	+187,1	+219,2	+273,2	+282,1	+242,4

Bankernes Udlånsvirksomhed er herefter i stadig Vækst. Indlånene oversteg for første Gang i Oktober 2 Milliarder Kr., men er i Dec. igen noget mindre. En større Tilbagegang har der været for December Maaned i den udenlandske Betalingsbalance, ca. 40 Mill. Kr. Dette skyldes for en Del maaske Ophævelsen af det udenlandske Moratorium, men Hovedgrunden maa dog sikkert søges i Usikkerheden paa Valutamarkedet med de store Kurssvingninger paa udenlandsk Valuta, hvilke formodentlig har medført, at Bankerne er mere tilbageholdne med at indkøbe svenske Eksportørers udenlandske Fordringer.

De abnorme Kursforhold har endvidere medført, at der indkommer fra Udlandet svenske og i nogen Grad ogsaa udenlandske Obligationer i temmelig store Poster. Efter en af Bankinspektionen foretagen Undersøgelse kan Værdien af de paa den Maade til Landet indførte Obligationer anslaaes til omkr. 50 Mill. Kr.

Indskudene i Sparekasserne har i Løbet af 1915 været i jævn Fremgang og ved Aarets Slut var Totalbeløbet naaet op over 1 Milliard Kr. Indskudene i Postsparekasserne er

ogsaa vokset og Totalbeløbet har nu naaet den samme Højde som før Krigen.

Prisregulering og Priser¹⁾.

I Ledelsen af Landets Levnedsmiddelpolitik foregik der i Løbet af 1915 en Del Forandringer, idet der oprettedes nye Underafdelinger under Livsmedelskommissionen, nemlig et Fodermelsbyrå, Varuformedlingsbyrå, et Bær- och Frugtbyrå og et Kølbyrå.

Landets Totalimport af Brødsæd i 1915 udgjorde ca. 284 000 Tons. En Sammenligning med 1913 og 14 vil fremgaa af nedenstaaende Oversigt:

	Hvede	Rug
1913.....	199 815	91 184
1914.....	120 621	54 171
1915.....	239 057	44 966

Importen foregik for Størstedelen gennem Spanmålsbyrået, idet der den ³¹/₁₂ 15 gennem dette var importeret af Hvede 213 316 og af Rug 30 174 Tons. Hovedmængden heraf kom fra Nordamerika.

Hvede- og Rugpriserne er ligesom tidligere bleven fastsat ved Aftaler mellem Kommissionen og Møllerne.

Augustaftalen gik ud paa, at Kommissionen skulde levere Møllerne Hvede til 24 Kr. pr. 100 kg, mod at Hvedemelsprisen blev 32 Kr. og Prisen paa 90 % Rugmel 28 Kr. (alt pr. 100 kg). Aftalen traadte i Kraft den 5. September og skulde gælde en Maaned.

Den nye Aftale, Oktoberaftalen, skulde derimod gælde til 15. Januar 1916, for Rugmelets Vedkommende dog kun en Maaned. Kommissionen lovede at sælge 65 000

¹⁾ Udførlige Oplysninger herom vil findes i Livsmedelskommissionens Aarsberetning, „Folknæringens tryggande under rådande kris“, i de forskellige Hæfter af „Sociala Meddelanden“ samt i Dr. Karl Hildebrands Bog. En noget mere kortfattet Redegørelse findes i Konsulatsberetningen fra Stockholm i Meddelelser fra Udenrigsministeriet, Hæfte II 1916.

Tons Hvede til Møllerforeningens Medlemmer, saa længe Overenskomsten gjaldt, til en Pris af 23,03 Kr. pr. 100 kg. Møllerne forpligtede sig samtidig til at levere Hvedemel til en Pris af 31 Kr. og Klid til Landmændene til højst 17 Kr. (alt pr. 100 kg). Rugmelsprisen blev uforandret.

Hvedemelsspørgsmaalet var saaledes ordnet til Aarets Slutning og de første Par Uger ind i det nye Aar. Rugmelet krævede derimod nye Forhandlinger, under hvilke Regeringen saa sig nødsaget til at akceptere Forslaget om Maksimalpriser paa indenlandsk Korn. Efter Kommissionens Indstilling fastsatte Regeringen følgende Maksimalpriser paa Korn: Rug 22 $\frac{1}{2}$, Byg 22 og Havre 18 $\frac{1}{2}$ Kr., alt pr. 100 kg.

Et nyt Udgangspunkt var hermed givet for Overenskomst med Møllerne om Prisen paa Rugmel. Rugmelsprisen fastsattes til 27 Kr. for 90 % Rugmel og den skulde gælde indtil 15/1 1916. Møllernes Forpligtelse til at sælge Rugmel til denne Pris ahang dog af, om de fik det Kvantum Rug, de behøvede. Tillige fik de Lov til at blande Hvedeprodukter i Rugmelet i højere Grad end hidtil. Endelig forpligtede Kommissionen sig til at levere Møllerne 15 000 Tons Korn udover det i den tidligere Overenskomst angivne Kvantum Hvede.

Efter at Augustaftalen med Møllerne var kommen i Stand, indledede Kommissionen Forhandlinger med Sveriges Bagermesterforening, om at sætte Brødpriserne ned. Foreningen gik ogsaa ind paa at sætte Prisen ned med 4 Øre pr. kg eller med omtrent det samme Beløb, som det til Brødet medgaaede Mel var gaaet ned i Pris. Da der i November blev indført Maksimalpriser paa Rug, blev der paany indledet Forhandlinger for yderligere at sætte Brødpriserne ned. Forhandlingerne trak i Langdrag og først den 30/12 blev man enig om, at Prisen under Forudsætning af de daværende Melpriser, ikke maatte overstige 19 Øre for $\frac{1}{2}$ kg og 37 Øre for 1 kg.

Den 21. Sept. 1915 blev der truffet en ny Bestemmelse angaaende Brænderiernes Forbrug af Raastoffer. Herefter maa Brændevisproduktionen i de Brænderier, hvor der ikke samtidig med Brændevisen tilvirkes Gær, og forsaavidt der anvendes Kartofler og Korn som Raa-

stoffer, ikke overstige 19 Mill. Liter Brændevin af Normalstyrke, alt for Forretningsaaret 19¹⁵/₁₆.

I sidste Halvdel af 1915 paabegyndtes der Import af Foderstoffer for Statens Regning for derved at sikre Landets Forbrug. Med det for Øje blev Fodermedelsbyrået (i Gøteborg) oprettet. Det foretager sine Indkøb efter Anmodning dels fra Foreninger eller Firmaer, hvis Virksomhed i Aarene 1912—14 hovedsageligt har været Import af Foderstoffer eller Gødningsstoffer, dels fra Kommuner eller lokale Livsmedelskommissioner. Der er sat Minimumsgrænser for det Kvantum, der kan importeres af de forskellige Slags Foderstoffer. Indtil Aarets Slutning blev der gennem Bureauet importeret ialt 80 867 Tons Foderstoffer og 7 700 Tons Chilisalpeter.

Siden Udførselsforbudet af 30. Aug. 1915 for levende Kvæg og Kød, er der bevilget Udførsel af Kød og Kødvarer i følgende Omfang:

Sept.—Dec. 1915

Levende Dyr	Stkr.	9 666
Kød	kg	525 765
Konserves	—	1 881 512
Pølser	—	304 778

Det har vist sig nødvendigt at indføre en særskilt Organisation for Kødudførselen, eftersom Systemet med Eksportlicenser voldte visse Vanskeligheder med Hensyn til Kontrollen. Der er i saa Henseende ved alle større Slagterier indrettet Eksportudvalg, bestaaende af Repræsentanter for vedkommende Slagterier, for Producenterne og for Kreaturhandlerne. — Prisen paa det Kød, der er forbeholdt Hjemmemarkedet, det saakaldte Kompensationskvantum, blev fastsat til 85 Øre pr. kg.

For Flæskets Vedkommende blev der i Løbet af Efteraaret truffet en Række Aftaler med de kommunale Slagtehuse og Eksportslagterierne. I Slutningen af September blev det fastsat, at en Tredjedel af Produktionen („Kompensationsflæsket“) skulde forbeholdes Hjemmemarkedet. I November blev Kompensationskvantumet sat lig med Eksportmængden. Prisen paa det til Hjemmeforbruget bestemte Flæsk blev meget moderat, Kr. 1,50 pr. kg fersk Flæsk og Kr. 1,00 pr. kg saltet Flæsk. For sidste

Kvartal af 1915 udgjorde Udførselen af Flæsk 2 828 000 kg og Kompensationskvantumet 2 226 000 kg.

For Sept.—Dec. 1915 blev der bevilget Transitering og Eksport af 1 458 000 Snese Æg, samtidig blev der fastsat et Kompensationskvantum af 609 000 Snese. Kompensationspriserne var ved Aarets Slutning Kr. 1,55 pr. Snese for friske og Kr. 1,30 pr. Snese for præserverede svenske Æg og for russiske Æg.

Den 20. Aug. 1915 blev der udstedt Udførselsforbud for saltede Sild, nærmest paa Grund af de høje Priser paa norske Sild, hvilke under normale Forhold saa godt som udelukkende anvendes til Forbrug. Den ⁸⁰/₁₂ udstraktes Forbudet ogsaa til ferske Sild. Licenser tilstaaes for fersk Sild paa Betingelse af, at de 20 % af de til Udførsel til-ladte Kvantum stilles til Raadighed for det hjemlige Forbrug, eller at der betales en Godtgørelse til Staten, svarende til 1 Krone for hver hel Kasse.

For Smørrets Vedkommende blev Udførselsforbudet af 20. Okt., der kun angik ikke-runemærket svensk Smør, den 9. Nov. udvidet til at omfatte alt Smør, samtidig blev der indført Eksporttilladelser. For at bestemme Eksportmængden tog man som Udgangspunkt den gsntl. Eksport i Aarene 1911—14, nedsat med 20 % paa Grund af den formindskede Produktion af Smør. Dette Kvantum, pr. Aar godt 16 Mill. kg og pr. Maaned omkr. 1,4 Mill. kg, fordeles siden paa de Eksportører, som fik Eksporttilladelser.

I de sidste Maaneder af 1915 blev Brændsels-spørgsmaalet mere og mere vanskeligt. Den 3. Aug. udstedte England Udførselsforbud for Kul og Koks. I Slutningen af August bevilgede den engelske Regering Licens for 50 000 Tons Kul hver 14de Dag for to Maaneder eller tilsammen for 200 000 Tons, mod til Gengæld at faa Licenser for Transitgods, bestemt til Rusland. Fra Sept.—Nov. er der paa denne Maade indført ialt 586 000 Tons Kul. Importen har dog været meget mindre end normalt, til Gengæld er der kommet en Del Kul fra Tyskland. Med Hensyn til Brændet fra Kronens Skove indstillede Kommissionen til Regeringen, at det maatte sælges og fordeles til de lokale Livsmedelskommissioner rundt omkring i Riget. Regeringen bifaldt denne Indstilling, og

der er derefter gennem de lokale Kommissioner fordelt ca. 33 000 Favne Ved.

En Oversigt over Detailpriserne viser, at Prisstigningen har forsat sig for de fleste Varer i Aarets sidste to Kvartaler. I nedenstaaende Tabel er de forskellige Varer, for hvilke Socialstyrelsen modtager Priser fra 44 Steder i Landet, sammendraget til seks Grupper for at lette Sammenligningen med de forskellige Kvartaler, idet Priserne for 1. Kvartal 1913 er sat = 100.

Varegrupper	3. Kvartal 1914	4. Kvartal 1914	3. Kvartal 1915	4. Kvartal 1915
Mejeriprodukter, Æg og Margarine (10 Varer)	102	111	125	142
Brød, Mel og Gryn (11 Varer)	108	117	132	123
Kød (8 Varer)	99	96	138	141
Fisk (9 Varer)	105	105	122	146
Øvrige Fødemidler (6 Varer).	100	109	125	126
Brændsel og Lys (7 Varer) ..	105	106	132	148

Som det fremgaar af denne Tabel, har Prisstigningen fra 1914 til 1915 været stor for alle Grupper, størst dog for Kød, Fisk, Brændsel og Lys. Fra 3die til 4de Kvartal 1915 har der ogsaa overvejende været Prisstigning. For Gruppen Brød, Mel og Gryn er Priserne dog faldet noget, takket være de allerede omtalte Prisreguleringsbestræbelser.

De ovenfor anførte Indekstal viser klart, at Prisstigningen paa Livsfornødenheder har været baade stærk og omfattende. At afgøre hvor stor dens Betydning har været for Landet i sin Helhed er vanskeligt, fordi det ikke vides, hvor store Kvantiteter af de forskellige Varer, der indgaar i et normalt Husholdningsbudget. For Stockholms Vedkommende har Socialstyrelsen i „Sociala meddelanden“ foretaget en saadan Opgørelse for en Familie paa fire Personer med en aarlig Indtægt af 2 000 Kroner. Tages Maanederne Jan.—Juli 1914 og December 1915 til Udgangspunkt for Sammenligningen, faas en Merudgift til Fødevarer, Lys og Brændsel paa 248 Kroner eller 30,9 %. For hele Landet er Merudgiften samtidig anslaaet til 207 Kr. eller 28,7 %.

Det maa dog i denne Forbindelse gøres opmærksom paa, at det anvendte Stockholmerbudget er beregnet paa Grundlag af 1907—08 Aars Levefod. Man maa derfor sikkert regne med en betydelig Omlægning af Forbruget, f. Eks. ved at erstatte Smør med Margarine, ved at gaa fra dyrere Sorter Mel til billigere o. s. v. Tager man Hensyn hertil, mener Socialstyrelsen, at man skønsvis kan reducere Merudgiften med ca. 120 Kr.

Prisstigningen paa Livsfornødenheder har været meget ulige i de forskellige Landsdele. Haardest er Stockholm og Sydsverige bleven ramt, mindst har den nordlige Del af Sverige mærket til Dyrtiden. En Tendens til Udjævning gør sig dog gældende. Docent Sven Brisman har i en Artikel om Dyrtiden¹⁾ anstillet nogle Betragtninger, som giver et godt Bidrag til Prisbevægelsens Historie i Sverige. Han skriver herom: „Prisbevægelsen i Sverige er i visse Henseender ulig den internationale. Ligesom i andre Lande raader der en bestemt Forskel mellem vegetabiliske og animalske Fødevarer. De første steg i Pris indtil Maj 1915 med 52 %, de sidste med 15 %. Men sidenhen gik det modsat, de første sank og de sidste gik op. Den mægtige Prisstigning paa animalske Fødevarer Sommeren og Høsten 1915 er en Ejendommelighed for Sverige. Resultatet er blevet, at Forholdet for Sverige er bleven modsat Verdensmarkedets. Medens dér de vegetabiliske Fødevarer er steget mest, saa er i Sverige de animalske omtrent steget dobbelt saa meget som de vegetabiliske, de er steget med 42 % mod 22 % for de sidstes Vedkommende“.

Landbruget.

Der foreligger nu fra Statistisk Centralbureau en Opførelse af Sveriges Høst i 1915, jfr. omstaaende Oversigt.

Høsten af Brødsæd viser saaledes sammenlagt en Nedgang for 1915, Kartoflerne derimod god Fremgang. Tallene for Korn til Opfødring var ligeledes betydelig højere end i

¹⁾ Tidsskriftet „Forum“ 1915 Nr. 49 og 50.

1 000 Tons	Høstudbyttet		
	1909—13	1914	1915
Hvede	217	231	248
Rug	611	701	583
Byg	329	266	313
Havre	1 255	763	1 339
Blandsæd	322	196	365
Foderroer	1 772	2 469	2 689
Kartofler	1 569	1 720	2 163

1914. Da Høstens Udfald for Brødkornets Vedkommende blev saa ringe, maatte Regeringens Opmærksomhed i særlig Grad rettes mod Importen, og Prisen paa det indførte Korn reguleres i højere Grad end ellers, hvilket ogsaa har været Tilfældet.

Hvad Kreaturpriserne angaar skal der efter „Sociala meddelanden“ meddeles en Oversigt over Priserne paa de forskellige Slags Kreaturer for Stockholm, Malmø og Göteborg tilsammen, jfr. nedenstaaende Tabel:

Øre pr. kg lev. Vægt	1914	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915
Kvier og Stude 1. Kval.	58	93	90	84	81	83
Køer —	53	89	86	88	88	82
Tyre —	58	93	88	90	90	84
Kalve (90—100 kg) ...	67	90	92	91	93	90
Svin (Slagterisvin 75— 100 kg)	74	141	151	162	146	144

Som det vil ses, har Priserne i Aarets sidste Kvartal været vigende for omtrent alle Slags Kreaturer, Kalve dog undtagne. Svinepriserne steg stærkt til og med Oktober, men har igen været noget faldende. I denne Forbindelse kan nævnes, at Tilførselen af levende Kreaturer til de tre Byers Kreaturmarkeder i sidste Kvartal af 1915 har været i stærk Nedgang, sammenlignet med det tilsvarende Kvartal i 1914.

Industri og Arbejdsmarkedet.

Efter det Skøn, man kan danne sig over det industrielle Liv i Sverige i 1915, saa længe der ikke foreligger statistiske Oplysninger, synes det at være lykkedes overraskende godt at lempe sig efter Omstændighederne og at benytte de Muligheder, som frembød sig ved de ekstraordinære Forhold paa Verdensmarkedet. I særlig Grad har Staten grebet ind med at sikre Tilførselen af de nødvendige Raastoffer. Paa den anden Side har Regeringen ogsaa grebet ind med en Række Udførselsforbud for at sikre Landets eget Forbrug.

Et Par Industriegrene er dog bleven temmelig haardt ramt, nemlig Stenindustrien, som midlertidig har mistet sit Afsætningsmarked i Tyskland og Tobaksindustrien, hvor Indførselen af Tobaksmonopolet har bevirket, at en stor Del Arbejdere kom ud af Virksomhed. Der er dog af Staten ydet ekstraordinær Hjælp til saavel de arbejdsløse Tobaksarbejdere som til de arbejdsløse Stenarbejdere (Blekinge).

Mangelen paa Raastof har været meget følelig særlig for Uldvæverierne, men ogsaa for Bomuldsfabrikerne. England holdt nemlig i April og Maj 1915 det til Sverige bestemte Bomuld tilbage. Værdien af det oplagte Bomuld ansloges til ca. 16 Mill. Kr. De svenske Spinderiers Forraad af Bomuld var saa godt som udtømt, da der kom en provisorisk Aftale i Stand mellem den engelske Regering og den svenske Bomuldsspinderforening om Regulering af Leverancerne. I Jan. 1916 var alt det beslaglagte Bomuld igen frigivet.

En Oversigt over de enkelte Industriegrene viser, at Trævareindustrien havde en Del Vanskeligheder i Aarets første Halvdel paa Grund af de usikre Afskibningsforhold. Bjergværksdriften var ved de store laplandske Gruber og et Par andre Steder noget indskrænket; men ellers havde baade Malmbrydningen og Forædlingsindustrien i Jern og Staal gode Konjunkturer. I Sammenligning med 1914 var ved Jernværkerne Produktionen forøget væsentlig i saa godt som alle Artikler, især i Raajern. Ogsaa Eksporten var meget større end i 1914; i alle Jernartikler tilsammen ud-

gjorde Udførselstilvæksten i Forhold til 1914 53,8 % og i Forhold til 1913 17,2 %. Jernmalmeksporten voksede til næsten 6 Mill. Tons eller ca. 1,8 Mill. mere end i 1914, men dog ca. 1/2 Mill. Tons mindre end i 1913. — Aaret 1915 har ogsaa været rigt paa en hel Del Nydannelser indenfor svensk Industri.

Om Byggevirksomheden og det hermed sammenhængende Boligspørgsmaal har Socialstyrelsens Afdeling for Arbejderstatistik udarbejdet en Række statistiske Oversigter, der er ført helt op til 1915. Som bekendt havde der allerede i en Aarrække før Krigen været Stagnation i Byggeriet, men denne forværrede Forholdet i betydelig Grad og medførte en delvis Lammelse af denne vigtige Industriegren. Tilgangen af nye Lejligheder, særlig i de større Byer, er derfor stadig bleven formindsket, og medens der tidligere var Fare for, at den i Forhold til Befolkningstilvæksten altfor ringe Fremgang i Byggevirksomheden skulde modvirke en ønskelig Højnelse af Bybefolkningens i Almindelighed temmelig lave Boligstandard, kan man nu befrygte, at den nærmeste Fremtid skal medføre en direkte Sænkning af de mindre bemidlede Klassers Boligniveau.

En foreløbig Redegørelse over Antallet af ny tilkomne Lejligheder i Sveriges større Byer og omfattende Aarene 1912—15 giver følgende Resultat, jfr. nedenstaaende Tabel:

	1912	1913	1914	1915
Antal ny tilkomne Lejligheder				
Enkeltværelse	648	822	506	537
1 Vær. Lejlighed m. K.	1 546	1 882	1 714	1 001
2 — — — — —	1 390	1 368	1 127	804
3 — — — — —	769	587	537	324
4 o. fl. — — — — —	1 241	1 115	1 203	723
I alt....	5 594	5 774	5 087	3 389

Nedgangen fra 1914 til 15 har saaledes været ikke mindre end 34 %.

Ved en kgl. Kundgørelse af 16. Nov. 1915 blev det bestemt, at der hver tredie Maaned skulde foretages en Opgørelse af Landets Forraad af forskellige industrielle Raavarer som Bomuld, Hamp, Jute, Huder, Metaller, Stenkul og Koks.

Endelig kan nævnes, at der den $26/7$ blev nedsat en Krigsmaterielkommission med den Opgave at lede og organisere Samarbejdet mellem de militære Forvaltningsmyndigheder og Industrien, for at denne ved en Krigs Udbrud i bedst mulig Grad kan være i Stand til at producere Krigsmateriel.

Stillingen paa Arbejdsmarkedet fremgaar af de Tal, der er offentliggjort af de offentlige Arbejdsanvisningskontorer for de sidste fem Maaneder:

Paa 100 ledige Pladser kom følgende Ansøgninger om Arbejde:			
	I Landbrug	I de øvrige Erhvervsgrene	Tilsammen
August {	1915..... 105	130	122
	1914..... 95	156	133
September {	1915..... 87	119	110
	1914..... 96	130	121
Oktober {	1915..... 75	127	110
	1914..... 94	145	128
November {	1915..... 84	165	141
	1914..... 116	217	192
December {	1915..... 84	119	113
	1914..... 130	189	182

Som sædvanlig indtraadte der i November Maaned en Stigning i Antallet af Ansøgninger i Forhold til ledige Pladser, men denne Stigning var dog langt fra saa betydelig som den tilsvarende i 1914.

Til nærmere Belysning af Arbejdsanvisningens Betydning for de enkelte Næringsgrene henvises til omstaaende Tabel.

De fleste af Tabellens Næringsgrupper udviser, saaledes som det fremgaar af de anførte Relationstal, Overflod paa Arbejdskraft. For December er der dog indtraadt Forbedring for alle Grupper med Undtagelse af Byggevirksomheden.

En Opgørelse over Arbejdsløsheden indenfor Arbejdsorganisationerne — omfattende ca. 60 000 Arbejdere — viser følgende Arbejdsløshedsprocenter, den $1/7$ 6,3, $1/8$ 4,0, $1/9$ 3,6, $1/10$ 3,5, $1/11$ 3,8 og $1/12$ 4,5 0/0.

I 3die Kvartal af 1915 udbrød der, efter de til Socialstyrelsen indkomne Beretninger, 30 Arbejdskonflikter om-

1915	Paa 100 ledige Pladser kom Ansøgninger om Arbejde				
	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Landbrug og Skovdrift m. m...	105	87	75	84	84
Metal- og Maskinindustri	140	143	141	154	150
Trævareindustri	77	82	108	161	134
Bygningsindustri	132	131	151	281	364
Tekstilindustri	458	291	275	256	222
Beklædningsindustri	209	288	231	337	166
Næringsindustri	695	644	490	551	518
Kontorpersonale	296	296	270	255	200
Butikspersonale	164	137	167	209	96
Transportvirksomhed	120	85	89	106	77

fattende godt 2 000 Arbejdere. De tilsvarende Tal for 4de Kvartal var henholdsvis 19 Konflikter og godt 700 Arbejdere. Hovedårsagen var som sædvanlig for det meste Lønspørgsmaal. I denne Forbindelse kan nævnes, at Arbejdsgivere i ikke ringe Udstrækning har støttet deres Arbejdere under Dyrtiden ved at udbetale dem Dyrtidshjælp.

Handel og Skibsfart (Sø-Forsikring).

Oplysninger om Landets Udenrigsomsætning i de sidste to Kvartaler af 1915 kan ikke gives, da det sædvanlige statistiske Materiale, Maanedshefterne, der udsendes af Kommercekollegiet, foreløbig ikke udkommer mere.

I hvor høj Grad den enestaaende Konjunktur paa Fragtmarkedet i 1915 er kommet svenske Rederier til Gode kan endnu ikke meddeles, derimod foreligger der en Opførelse over den af den svenske Handelsflaade indsejlede Bruttofragt i 1914. Den samlede Bruttoindtægt var i 1914 148,8 Mill. mod 162,9 Mill. Kr. i 1913. Nedgangen andrager saaledes 14,8 Mill. Kr. eller 8,96 %. Den største Post i de nævnte Indtægter udgøres af Fragterne i udenrigs Fart, nemlig 116,8 Mill. i 1914 og 124,8 Mill. Kr. i 1913. Nedgangen her er dog kun 7,9 Mill. Kr. eller 6,86 %. Størst har Nedgangen været i de tidsbefragtede

Fartøjers Indtægter, nemlig ca. 7 Mill. Kr.: fra 12,5 til 5,2 Mill. Kr. eller 58,48 0/0.

De stærkt stigende Skibspriser i 1915 har medført, at Fristelsen til at afhænde svensk Tonnage har været for stor, saa at Landets Handelsflaade i altfor høj Grad har maattet afstaa Skibe til Udlandet. Den nylig offentliggjorde Opførelse fra Skibsregistreringen viser ogsaa en betydelig Nedgang, mest dog i Skibenes Antal, nemlig med 123 Skibe, mindre i Tonnage, ca. 56 000 Netto R.-T. Solgte til Udlandet blev i alt ikke mindre end 117 Skibe med ca. 71 700 Netto R.-T., købte fra Udlandet derimod 47 Skibe med ca. 60 800 R.-T., saa at den endelige Nedgang ved Salg blev 70 Skibe og ca. 10 900 R.-T. Af Frygt for at denne Bevægelse skulde gribe om sig, blev der i Febr. 1916 efter Kommercekollegiets Indstilling forelagt Rigsdagen et Lovforslag, der aabner Adgang til Forbud mod Skibssalg. Sandsynligvis vil ogsaa det svenske Skibsbyggeri, der i 1915 opnaaede en Beskæftigelsesgrad som aldrig før, være i Stand til at erstatte Tonnage-Underskudet i en nær Fremtid. Der byggedes i 1915 for svensk Regning 41 Skibe, mest Smaafartøje. For 1916 ligger de svenske Værfter inde med store Bestillinger.

Rederiernes store Fortjeneste i 1915 har medført, at ret betydelige Beløb af de tidligere ydede Statsunderstøttelser kunde tilbagebetales. Til Gengæld har Efterspørgselen efter Laan fra Statens Rederifond været stor; der var ved Udgangen af 1915 indgivet nye Laaneansøgninger for over 11 Mill. Kr. — I denne Forbindelse kan nævnes, at der i Sverige har været Planer fremme om store Frihavnsanlæg og nye Dampskibs- og Færgeforbindelser. Heraf synes nu Spørgsmaalet om en Frihavn i Malmø definitivt at skulle løses. Hele Omkostningen ved Havneanlægget, hvilket skal bæres af Malmø By alene, udgør over 7 Mill. Kr. Driften af Havnen skal overgaa til et særligt Aktieselskab med en Aktiekapital af en 1/2 Mill. Kr. Havnen menes at blive færdig Aar 1920.

Spørgsmaalet om Skibsfartens Afgift til Staten har ogsaa staaet paa Dagsordenen. Da Fragterne stadig steg og det af Staten indkøbte Hvede derved fordyredes, blev det mere og mere ønskeligt, at Rederne traadte til paa den Maade, som det var fremsat ved Fragtkonferencen i Gøte-

borg og sidenhen i Rederiforeningens Cirkulære. Der indledes derfor Forhandlinger mellem Regeringen og Repræsentanter for alle større Skibsrederier, og Resultatet blev, at hvert Rederi skulde yde et Tilskud af 1 Kr. pr. R.-T. Brutto for Skibe af mindst 300 Tons Drægtighed. Det derved indkomne Beløb stilles til Regeringens Disposition, for at den dermed kan nedbringe Transportomkostningerne paa de statsindkøbte Livsfornødenheder. Ved Aarsskiftet var der indbetalt ca. 600 000 Kr.

Angaaende Krigsforsikringen kan anføres, at Kommissionen i Okt. 1915 forhøjede Præmierne paa Varer paa Grund af de store Beslaglæggelser af Importvarer. Kommissionens Virksomhed i sidste Halvdel af Aaret, sammenlignet med første Halvaar og Aug.—Dec. 1914, belyses af nedenstaaende Tabel:

	Afsluttede Forsikringsbeløb i Mill. Kr.			
	Aug.— Dec. 1914	Jan.— Juni 1915	Juli— Dec. 1915	Til- sammen
Fartøjsforsikring.....	300,4	489,8	534,8	1 324,8
Vareforsikring	180,8	240,0	411,9	832,7
Ulykkesforsikring....	13,8	17,8	22,4	53,8

Forsikringsvirksomheden, særlig Vareforsikringen, er herefter i stadig Vækst.

Af Fartøjer, som under Halvaaret har været forsikret, forulykkede 31 eller led sværere Havari, 60 Personer satte Livet til.

Kommissionens Udgifter har i Tiden fra Juli—Dec. 1915 været 7,0 Mill., dens Indtægter samtidig 9,8 Mill. Kr. Dens Balance er nu vokset til over 23 Mill. Kr. Det kan anføres, at Værdien af de i England og Tyskland beslaglagte, hos Kommissionen forsikrede Varer, for Tiden Aug.—Dec. 1915 beløb sig til henholdsvis 34 og 1 Mill. Kr.